

STUDENTU VAJADZĪBAS PROFESIONĀLĀS ANĢĻU VALODAS STUDIJU KURSĀ LLU

STUDENTS' NEEDS IN ESP AT LATVIA UNIVERSITY OF AGRICULTURE

Ieva Knope, Mg Paed.
LLU/ Department of Languages
knopeieva@inbox.lv
tel. +37129427849

Abstract. While developing and improving the content of ESP courses according to the students' needs at the Latvia university of Agriculture, general English knowledge, academic and business English knowledge and terminology have to be constructed and fashioned into the ESP courses.

Key words: ESP, tertiary education, needs analysis

Lai īstenotu Latvijas Lauksaimniecības universitātē (LLU) dažādās fakultātēs piedāvāto pamatstudiju programmām izvirzītos mērķus un uzdevumus, kā arī realizētu LLU rīcībpolītikas mērķus, LLU studentiem ir jāapgūst un jāpilnveido akadēmiskiem mērķiem un profesionālajai darbībai nepieciešamās svešvalodas zināšanas un prasmes, lai tās kalpotu par līdzekli profesionālās kvalifikācijas pilnveidei, informācijas ieguvei un apmaiņai, kā arī saskarsmei un komunikācijai situācijās, kas saistītas ar profesionālo darbību vai akadēmiskiem mērķiem.

Profesionālās anġļu valodas studiju kurss augstskolas studentiem, galvenokārt, tiek balstīts uz pieeju anġļu valodas kā svešvalodas mācīšanā, kas pazīstama kā anġļu valoda speciāliem (tiek lietots arī īpašiem, specifiskiem) mērķiem (*English for Specific Purposes (ESP)*). Šīs pieejas pamatā ir valodas apguvēju vajadzību un valodas lietošanas mērķu apzināšanās un izpēte (*Needs Analysis*).

Profesionālā anġļu valoda vienmēr ir saistīta ar valodas apguves mērķi un profesionālo darbību, tā ir balstīta uz studentu vajadzību izpēti, koncentrējoties uz dažādiem valodas aspektiem, kas raksturīgi konkrētajai zinātņu nozarei vai darbības sfērai. Saskaņā ar šo pieeju anġļu valodas mācīšanā, visnozīmīgākais ir valodas mācīšanās mērķis, kas saistīts ar valodas apguvēju vajadzībām un valodas lietošanas situācijām nākotnē.

K. Hardinga (Harding, 2007.) uzskata, ka profesionālās anġļu valodas nozīme mūsdienās arvien pieaug, ko ietekmē tādi faktori kā:

- 1) pieprasījuma paaugstināšanās pēc profesionālās izglītības un arodapmācības visā pasaulē;
- 2) globalizācija, kuras procesā anġļu valoda kalpo kā starptautiskās saziņas valoda, komunicējot cilvēkiem no dažādām pasaules valstīm;

- 3) angļu valodas iekļaušana vispārizglītojošā skolā apgūstamo priekšmetu sarakstā aizvien jaunāka vecuma skolēniem, kas visā pasaulē ir vainagojusies ar ievērojamiem panākumiem.

Profesionālās angļu valoda ir kļuvusi par vienu no centrālajiem studiju kursiem profesionālās augstākās izglītības studiju programmās daudzās pasaules valstīs (Centrālamerikā, Dienvidamerikā, Eiropā, Austrālijā, Tālajos Austrumos, Okeānijā, Āfrikā, Ķīnā un Arābu pussalā) turpretī Latvijā vērojama atšķirīga situācija – studiju programmās samazinās profesionālās angļu valodas apguvei paredzēto kredītpunktu un nodarbību skaits. (Lūka, 2008.)

Dažādas **vajadzības** ir cilvēka aktivitātes galvenais avots, kas ir jebkuras personības rīcības pamatā. „Vajadzības rosina personību meklēt tās piepildīšanas ceļus un kļūst par darbības iekšējiem rosinātājiem – motīviem.” (Inne, 1996., 17.lpp)

Aprakstot mērķtiecīgas darbības universālo struktūru, A. Broks (2000.) vajadzību un tās apmierināšanai nepieciešamos līdzekļus definē kā mērķtiecīgas darbības ierosinātājus, bet vajadzības apmierinājumu, kā mērķtiecīgas darbības sekas.

D. Prets (2000., 39.lpp.) terminu ‘vajadzība’ lieto, lai apzīmētu „nesaskaņu starp pašreizējo stāvokli un labāku stāvokli” un vārda ‘labāks’ lietošanu skaidro ar vajadzību definēšanu vērtību filozofijas terminos. Viņš uzskata, ka izglītojamo vajadzību novērtēšana ir jāveic katram skolotājam un pasniedzējam.

Terminu ‘**studentu vajadzības**’ iespējams interpretēt divējādi:

- 1) tās ir saistītas ar studentu tālejošiem mērķiem;
- 2) tās ir saistītas ar uzdevumiem, kas studentiem jāveic.

Pirmajā gadījumā tās ir orientētas uz valodas mācīšanās mērķi, otrajā – uz valodas apguves procesu. (Widdowson, 1986.)

Vajadzību izpēte ir nozīmīga, lai noteiktu vēlamos mācību rezultātus, kas atspoguļojas mācību mērķos un uzdevumos. Vajadzību izpētes metodes jāizvēlas atbilstoši situācijai, kuru analizējot ir būtiski noskaidrot šādus jautājumus:

1. Kādi ir dalībnieku aktuālākie mērķi un uzdevumi?
2. Kā mācības palīdzēs tos sasniegt?
3. Kas jau ir mācīts?
4. Kas ir jāiemāca, jāattīsta, jāuzlabo?
5. Kas pieņem lēmumu un finansē mācības?
6. Kā tiks izvērtēta un novērtēta mācību efektivitāte?
7. Kas ir mācību dalībnieki, kāda ir viņu pieredze? (Pallo, 2003.)

Valodu apguvē vajadzību izpēti var izmantot dažādiem mērķiem:

- lai noskaidrotu, kādas valodas prasmes valodas apguvējam ir nepieciešamas konkrētās lomas pildīšanai;
- lai izvērtētu, vai esošais studiju kurss atbilst potenciālo studentu vajadzībām;
- lai noteiktu, kuriem studentiem nepieciešams veltīt pastiprinātu uzmanību kādas konkrētas valodas prasmes attīstībai;
- lai konstatētu virzības maiņu, ko izjūt grupas studenti;
- lai apzinātu atšķirību starp to, ko studenti spēj izdarīt un to, kas viņiem jā dara;
- lai iegūtu informāciju par to, kas studentiem rada problēmas (Richards, 2001.)

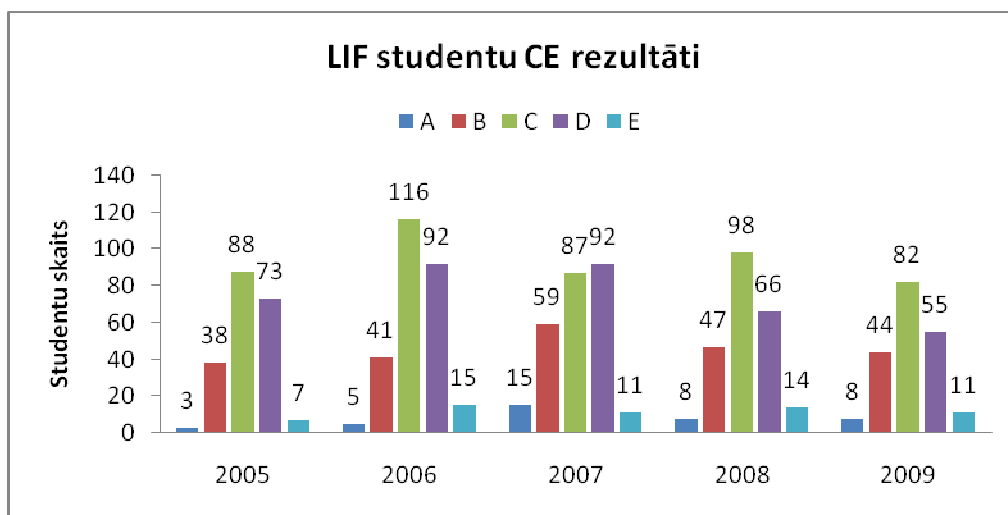
Plānojot profesionālās angļu valodas studiju kursu, ir nepieciešams noskaidrot, kādas ir studentu vajadzības, kas saistītas gan ar valodas apguvi, gan ar studiju kursa saturu. Atbilstoši R. R. Džordana (Jordan, 1997.) izstrādātajam modelim, lai noskaidrotu, kas tieši studentiem ir vajadzīgs un ko viņi sagaida no studiju kursa vērā tiek ņemts:

- 1) studenta pašreizējās subjektīvās vajadzības, vēlmes, stiprās un vājās puses, intereses, kas patīk/ nepatīk;
- 2) potenciālā vai esošā darba devēja prasības, vēlmes, ieteikumi;
- 3) vēlamais galarezultāts – zināšanas un valodas prasmes kursu beidzot;
- 4) kursa plānotāja un docētāja mērķi, metodikas un stratēģiju izpēte.

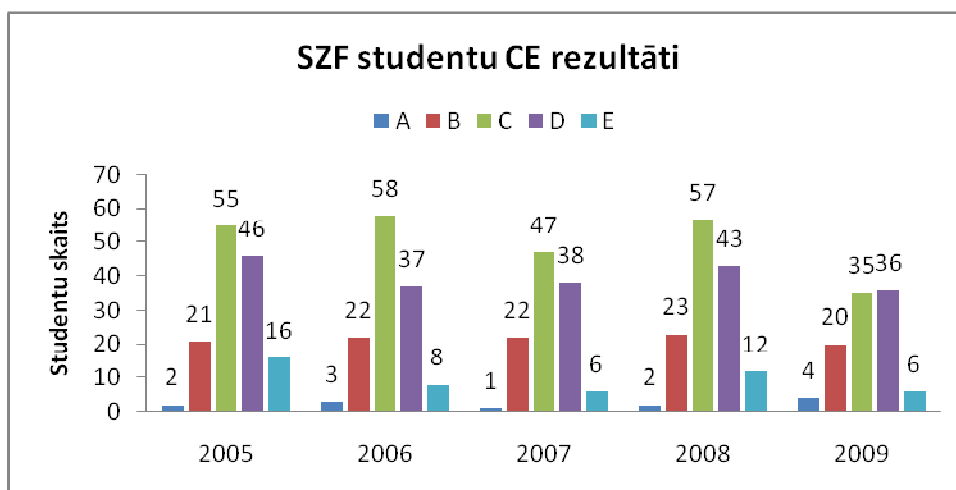
Šeit atklājas arī dažādas pieejas, kas ietilpst studentu vajadzību izpētē:

- 1) students un docētājs – uz mācībām un valodas apguvēju centrēta, uz procesu orientēta pieeja;
- 2) darba devējs un vēlamais galarezultāts – uz mērķi centrēta, uz rezultātu orientēta pieeja.

Lai novērtētu LLU studentu vispārējo angļu valodas zināšanu līmeni, uzsākot studijas šajā augstskolā, tika apkopota LLU Uzņemšanas komisijā pieejamā informācija par LIF un SZF pilna laika pamatstudiju programmās no 2005. gada līdz 2009. gadam imatrikulēto studentu rezultātiem valsts centralizētajā svešvalodas eksāmenā (CE) (sk. 1.1. un 1.2. attēlus). Piecu gadu laikā abās fakultātēs uzņemto studentu svešvalodas zināšanu līmenis atbilstoši svešvalodas CE rezultātiem saglabājas ļoti līdzīgs. Dominējošais ir to studentu skaits, kas CE svešvalodā nokārtojuši uz ‘C’, ko saņēmuši 35% – 45%, un ‘D’, ko saņēmuši 27% – 35% no kopējā fakultātē uzņemto studentu skaita. Svešvalodas CE uz ‘B’ nokārtojuši 15% – 22%, uz ‘E’ – 3% – 12% studentu. Vismazāk – 1% līdz 6% – ir studentu, kuru svešvalodas zināšanas atbilstoši CE rezultātiem ir novērtētas ar ‘A’.

1.1. attēls. **LIF studentu CE rezultāti laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam** (pēc LLU Uzņemšanas komisijas pārrunu protokolu datiem)

1.2. attēls. **SZF studentu CE rezultāti laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam** (pēc LLU Uzņemšanas komisijas pārrunu protokolu datiem)

Salīdzinot divās LLU fakultāšu pilna laika pamatstudiju programmās imatrikulēto studentu un visas Latvijas vidējās izglītības iestādes beidzēju svešvalodas CE rezultātus laika periodā no 2005. līdz 2009. gadam, redzams, ka lielākās atšķirības vērojamas divu – C un E līmeņu īpatsvarā. Visā Latvijā kopumā angļu valodas CE atbilstoši C līmenim nokārtojuši 26,71% - 30,52%, kamēr LLU LIF pilna laika pamatstudijās imatrikulēto studentu vidū C līmeni saņēmušo īpatsvars veido 33% - 43%, bet LLU SZF pilna laika pamatstudiju programmās uzņemto – 35% - 45% no kopējā imatrikulēto studentu skaita. Angļu valodas CE atbilstoši E līmenim piecu gadu laikā nokārtojuši 12,32% - 21,45% Latvijas jauniešu, turpretī LLU LIF un SZF pilna laika pamatstudiju programmās

uzņemto studentu vidū E līmeņu īpatsvars ir 3% - 6% no LIF un 5% - 12% no SZF kopējā pilna laika pamatstudiju programmās imatrikulēto studentu skaita.

Lai noskaidrotu studentu viedokli par profesionālās angļu valodas studiju kursu LLU un to, kas ir jāiekļauj kursa saturā, tika aptaujāti 150 LLU LIF un SZF dažādās pilna laika pamatstudiju programmās studējošie. Lai novērtētu, vai profesionālās angļu valodas studiju kursa saturs atbilst bijušo LLU studentu profesionālajā darbībā nepieciešamajām zināšanām un prasmēm, kā arī, lai noskaidrotu, kādas angļu valodas zināšanas ir nozīmīgas un kādas valodas prasmes ir vajadzīgas viņu profesionālajā darbībā, tika aptaujāti 100 LLU/ LLA absolventi. Lai uzzinātu darba devēju viedokli par studiju kursu atbilstību LLU studējošo vajadzībām un darba tirgus prasībām, kā arī to, kas ir jāiekļauj profesionālās angļu valodas studiju kursa saturā, lai tas atbilstu esošo un potenciālo darba devēju prasībām, tika aptaujāti vairāku uzņēmumu vadītāji un organizāciju pārstāvji.

85% no kopējā aptaujāto LLU studentu skaita un 99% no aptaujāto LLU/ LLA absolventu skaita uzskata, ka LLU studentiem ir jāapgūst angļu valoda. Aptaujātie darba devēji atzina, ka LLU studentiem ir obligāti jāapgūst angļu valoda un vēl vismaz viena svešvaloda (vācu vai krievu).

59% no kopējā aptaujāto LLU studentu skaita un 83% no aptaujāto LLU/LLA absolventu skaita uzskata, ka viņu studiju programmās paredzētais laiks angļu valodas apguvei ir nepietiekams.

53% no kopējā aptaujāto LLU studentu skaita un 77% no aptaujāto LLU/ LLA absolventu skaita uzskata, ka studentiem LLU ir jābūt iespējai apgūt un papildināt savas zināšanas angļu valodā visu studiju laiku vai 3 – 4 studiju gadus. Aptaujātie darba devēji uzskata, ka LLU studentiem būtu jānodrošina iespēja apgūt vienu vai vairākas svešvalodas visu studiju laiku, piesaistot vieslektorus no citām valstīm, integrējot studiju kursus, docējot atsevišķus kursus angļu valodā.

55% no kopējā aptaujāto LLU studentu skaita un 50% no aptaujāto LLU/ LLA absolventu skaita uzskata, ka profesionālās angļu valodas studiju kurss ir bijis noderīgs viņu angļu valodas zināšanu un prasmju apguvei un pilnveidei.

78% no kopējā aptaujāto LLU studentu skaita un 56% no aptaujāto LLU/ LLA absolventu skaita uzskata, ka profesionālās angļu valodas studiju kurss ir/ būs noderīgs viņu profesionālajai darbībai.

Visi aptaujātie darba devēji atzina, ka svešvalodu (angļu, vācu, krievu) zināšanas mūsdienās ir viens no nozīmīgākajiem konkurētspējas faktoriem darba tirgū. Labas svešvalodu zināšanas mūsdienās ir nepieciešamas it visur – sazinoties un sadarbojoties ar ārvalstu partneriem, piegādātājiem, klientiem, iegūstot informāciju, sekojot līdzi nozares attīstībai, piedaloties konferencēs un semināros utt.

Vērtējot dažādus valodas apguves aspektus, valodas zināšanas, prasmes un funkcijas, kuras nepieciešams apgūt, studējot profesionālo angļu valodu LLU, LLU studenti, absolventi un

aptaujātie darba devēji, kā nozīmīgākos bija izvēlējušies atbilžu variantus, kas attiecas uz četriem valodas apguves aspektiem – vispārīgo angļu valodu, lietišķo angļu valodu, akadēmisko angļu valodu un nozares terminoloģijas apguvi.

Balstoties uz teorētiskās literatūras analīzi, analizējot studentu vajadzības un ņemot vērā savu pedagoģiskās darbības pieredzi, pētījuma autore ir nonākusi pie secinājuma, ka, pilnveidojot profesionālās angļu valodas studiju kursa saturu atbilstoši LLU studentu vajadzībām un īstenojot profesionālās angļu valodas studiju kursa mērķi, profesionālās angļu valodas studiju kursa saturā ir jāiekļauj:

- 1) vispārīgās angļu valodas zināšanu un prasmju pilnveidi;
- 2) akadēmiskās/ zinātniskās angļu valodas pamatu apguvi;
- 3) lietišķās angļu valodas prasmju apguvi un pilnveidi;
- 4) nozares terminoloģijas un ar specialitāti saistītu angļu valodas zināšanu un prasmju apguvi.

Nepieciešamība profesionālās angļu valodas studiju kursa saturā iekļaut **vispārīgās angļu valodas zināšanu un prasmju pilnveidi** izriet no LLU studentu vispārīgās angļu valodas zināšanu līmeņa, uzsākot studijas LLU. Par studentu vispārīgās angļu valodas zināšanām un prasmēm var spriest pēc angļu valodas centralizētā eksāmena rezultātiem.

Lai pilnveidotu LLU studentu vispārīgās angļu valodas zināšanas un prasmes, profesionālās angļu valodas studiju kursa saturā ir jāiekļauj: lasīšanas, klausīšanās, sarunvalodas un rakstīšanas prasmju pilnveidošana, lai studenti saprastu pamatdomu, atrastu/ uztvertu vajadzīgo informāciju, izprastu viedokļus, faktus, argumentus u.c., kā arī spētu formulēt viedokli un piedalīties sarunās un diskusijās; gramatikas tēmu atkārtošana; sadzīvei, ikdienas situācijām, ar vaļaspriekiem saistītas, ceļošanai noderīgas sarunvalodas apguve un pilnveide; ar ikdienas dzīvi un studijām saistītu, sabiedrībā aktuālu tēmu apspriešana u.c.

Akadēmiskās/ zinātniskās angļu valodas integrācija profesionālās angļu valodas studiju kursa saturā izriet no augstskolas akadēmiskās vides, no studiju procesā nepieciešamo un akadēmiskai darbībai vajadzīgo valodas kompetenču apguves un pilnveides. Tās ir: publiskās uzstāšanās sagatavošana; prezentāciju veidošana un prezentēšana; sava viedokļa izteikšana un aizstāvēšana; definēšanas, klasificēšanas, argumentēšanas, novērtēšanas prasmju veidošana un pilnveidošana; zinātniska raksta, referāta rakstīšana un noformēšana; kopsavilkuma veidošana, anotācijas rakstīšana; zinātniska satura tekstu lasīšana u.c.

Nepieciešamība profesionālās angļu valodas studiju kursa saturā iekļaut **lietišķās/ darījumu/ biznesa angļu valodas zināšanu un prasmju apguvi un pilnveidi** izriet no akadēmiskās un profesionālās darbības lietišķā rakstura. Attīstot un pilnveidojot studentu lietišķās angļu valodas zināšanas, prasmes un kompetences, uzsvars ir jāliek uz: lietišķai saziņai (iepazīšanās, tikšanās, diskusijas, pārrunas, intervijas, telefonsarunas u.c.) nepieciešamās sarunvalodas apguvi; lietišķās sarakstes pamatu apgūšanu; lietišķo dokumentu rakstīšanu, dažādu veidlapu, formu aizpildīšanu u.c.

Profesionālās angļu valodas studiju kursā nozīmīga ir profesionālajai darbībai nepieciešamās **nozares terminoloģijas apguve**, lai to apgūtu un pilnveidotu, studiju kursa saturā ir jāiekļauj: vārdu krājuma palielināšana, apgūstot nozares terminoloģiju; ar specialitāti saistītu zinātnisku tekstu, rakstu un publikāciju lasīšana (un tulkošana), nepieciešamās informācijas atrašana tekstā; ziņojumu un referātu veidošana par profesionāliem tematiem u.c.

Atkarībā no studiju programmas un konkrētās studentu grupas zināšanām, interesēm un vajadzībām šos četrus valodas apguves aspektus profesionālās angļu valodas studiju kursā iespējams variēt, to apguves apjomu paplašinot vai sašaurinot.

Lai sasniegtu profesionālās angļu valodas studiju kursam izvirzīto mērķi, kas ir kopīgs visām LLU fakultātēm un bakalaura studiju programmām, kuru studiju plānos ir paredzēta angļu valodas apguve, ir nepieciešams turpināt darbu pie konkrētu valodas zināšanu, prasmju un kompetenču aprakstu izstrādes, lai tas atbilstu studiju programmai un profesionālās angļu valodas apguvei paredzētajam apjomam.

Izmantotās literatūras avotu saraksts

1. Broks A. (2000). Izglītības sistemoloģija. Rīga: RaKa.
2. Harding K. (2007). English for Specific Purposes. Oxford: Oxford University Press.
3. Inne R. (1996). Skolvadības teorētiskie pamati. No: Inne R., Gailīte I., Lūse I., Zīds O. (1996). Skolvadība – idejas, versijas, pieredze. Rīga: RaKa, 7. – 96. lpp.
4. Jordan R.R. (1997). English for Academic Purposes. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Latvijas Lauksaimniecības universitātes 2009. gada publiskais pārskats. (2010). Jelgava: LLU.
6. Lūka I. (2008). Profesionālās angļu valodas kompetences veidošanās augstskolā. Rīga: Turība.
7. Pallo S. (2003). Mācību programmu plānošana un novērtēšana. No: Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība. (2003). KomPas. Rokasgrāmata pieaugušo izglītības pasniedzējiem. Rīga: SIA Artekoms, 91. – 105. lpp.
8. Prets D. (2000). Izglītības programmu pilnveide. Pedagoģa rokasgrāmata. Rīga: Zvaigzne ABC.
9. Richards J.C. (2001). Curriculum Development in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Widdowson H.G. (1986). Explorations in Applied Linguistics 2. Oxford: Oxford University Press.